

V produkci osiv nejsme soběstační

Základním předpokladem pěstitelského úspěchu je kvalitní odrůda a certifikované osivo. To zajišťuje šlechtitelský a semenářský sektor. Majoritní část současného sektoru šlechtění polních a speciálních plodin, výzkumu a obchodu s osivem v rámci celého sortimentu polních plodin, zelenin a ovoce sdružuje Českomoravská šlechtitelská a semenářská asociace.

Ing. Jan Prášil,
prezident ČMŠSA

V rozhovoru pro Zemědělský týdeník poskytli informace ze svého oboru pro odbornou i širokou veřejnost členové představenstva Českomoravské šlechtitelské a semenářské asociace (ČMŠSA): prezident asociace Ing. Jan Prášil, místopředsedové Ing. Antonín Doleček a Dr. Ing. Ivo Sedláček, dále členové Ing. Milan Děd, Ing. Vladislav Klička, Ing. Ladislav Kulas a výkonná ředitelka Ing. Vlasta Horká.

• Kolik procent certifikovaných osiv obilnin, hrachu, píce a zelenin vyrábějí členové ČMŠSA?

Ing. Horká: Českomoravská šlechtitelská a semenářská asociace vznikla v roce 1993 a zastupuje 77 subjektů. Členové ČMŠSA vyrábějí odhadem více než 90 % certifikovaných osiv jarních obilovin a hrachu a více než 85 % certifikovaných osiv ozimých obilovin. Rovněž ve výrobě pícnin zabezpečují majoritní část produkce osiv a u osiv zeleniny dokonce téměř 100 procent.

• Lze v číslech vyjádřit přínos šlechtění?

Ing. Horká: Uznané osivo zajišťuje garanci odrůdové pravosti a zdravotního stavu. Přínos šlechtění odrůd se podílí téměř 74 % na celkovém růstu produktivity, a to se v Evropské unii rovná zvýšení hektarového výnosu o 1,24 % ročně. Šlechtění nových odrůd s rezisten-

cí k chorobám a škůdcům nabývá stále více na významu v důsledku trendu omezování používání přípravků na ochranu rostlin (POR). Navíc odolnost odrůd k chorobám je jeden z významných stabilizačních prvků výnosu.

• Důležité měsíce pro setí jarních plodin jsou březen a duben. V té době zemědělcům nesmí chybět osiva. Pro semenáře ale začíná sezóna již dříve. Kdy začínají semenářské podniky s přípravou osiv na aktuální pěstitelskou sezónu a co obnáší jejich činnost?

Ing. Doleček: Dodání certifikovaného osiva pro zemědělce je posledním krokem v přípravě osiva pro danou sezónu. Celý proces je ale poměrně složitý. Začíná rok dva a někdy i déle před vlastním setím. Je třeba vybrat od šlechtitele základní osivo zvolené odrůdy pro zásev množitelského materiálu, uzavřít smlouvy na výrobu certifikovaného osiva, připravit

žádost o uznání porostu pro Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský (ÚKZÚZ), zajistit přehledku množitelského porostu, kde se kontroluje vlastní odrůdová pravost, zaplevelení, napadení škůdci a zdravotní stav. Při nesplnění zákonných požadavků dojde k zamítnutí porostu a nemůže se z něj připravovat certifikované osivo.

Po sklizni je osivo většinou uskladněno u množitele a postupně dodáváno na čisticí stanice k případnému dosušení a k čištění. Celý proces přípravy osiva je pod neustálou laboratorní kontrolou.

Po ukončení úpravy osiva je odebrán vzorek pro závěrečnou kontrolu kvality přímo ÚKZÚZ, nebo jím pověřenou laboratoří. V případě splnění všech kvalitativních požadavků je vydán uznávací list, na jehož základě lze teprve certifikované osivo prodat. Celý proces podléhá zákonnému dozoru ÚKZÚZ.

• Kolik bylo uznaných ploch a uznaných osiv za poslední sklizňové roky od roku 2019? Je z čísel patrný nějaký vývoj v semenářství?

Ing. Kulas: Kolik bylo uznaných osiv v tunách v letech 2019 až 2021 je uvedeno v tabulce. Otázkou je, kolik vyrobených osiv je určeno pro ČR a kolik pro zahraničí. Z vývoje nejsou patrné dlouhodobé trendy. Dá se říci, že plochy jsou stabilní u obilovin. U ostatních druhů dochází ke kolísání, které je zapříčiněno různými faktory.

Například nárůst ploch luskovin je způsoben zvýšenou poptávkou v ČR, ale i v zahraničí, což je dáno také tím, že pěstování bílkovinných plodin je podpořeno dotacemi. V budoucnu lze předpokládat, že produkce osiv v ČR bude klesat z důvodu nesplnitelnosti požadavků ÚKZÚZ (například na předplodiny) na zákaz POR a celkového nezájmu zemědělců zabý-

Dr. Ing. Ivo Sedláček,
místopředseda
představenstva
ČMŠSA.

Význam šlechtění nových odrůd rezistentních k chorobám a škůdcům nabývá stále více na významu v důsledku omezování používání přípravků na ochranu rostlin. Na snímku je klíčící ječmen.

Ing. Milan Děd,
člen představenstva
ČMŠSA.

vat se touto oblastí, náročnosti na personální obsazení a technické zabezpečení (například skladovací kapacity).

Ing. Klička: Plochy sadbových brambor mají dlouhodobě klesající tendenci. Zatímco v roce 2013 bylo ještě 3170 ha na množení sadby, v roce 2019 to bylo již jen 2843 hektarů a loni 2422 hektarů. Hlavním důvodem je celkové snižování produkčních ploch, a také snížené vývozy. Současně vzrostlo množství sadby dovezené ze zahraničí.

• Bude letos pro osetí pěstitelských ploch v ČR dostatek všech osiv polních plodin – obilovin, luskovin, máku, slunečnice, řepky, sóji, řepky, řepy a zeleniny?

Ing. Doleček: Pro letošní jarní sezónu je situace s přípravou osiv podstatně složitější, protože zemědělci neznali včas podmínky vyplývající ze strategického plánu ČR a v předstihu tedy neobjednali všechna osiva, což může způsobit u některých nedostatek a problémy se včasnou dodávkou osiv.

Ing. Kulas: Pro pokrytí roční potřeby osiv v ČR je zapotřebí poměrně velké množství osiva. Některá osiva zemědělských plodin se v ČR již neprodukuje a jsou dovážena ze zahraničí, například u osiva řepky činí dovoz 95 %, u kukuřice 90 %, u slunečnice a cukrovky 100 % a u sóji 50 %. U těchto plodin jsme téměř plně závislí na zahraničních dovozech. Pokud by osiva nebyla dovezena, je znemožněno pěstování těchto druhů.

Osiv obilovin je zatím dostatek, ale začínají chybět osiva jetelovin, luskovin, trav a některých druhů potřebných pro plnění nových dotačních titulů Strategického plánu společné zemědělské politiky na období 2023 až 2027.

Ing. Prášil: Osiva zeleniny by mělo být pro letošní rok relativně dostatek. Některé výpadky ve výrobě osiva pokryjí osivářské firmy ze skladových rezerv. Bohužel, začíná však poměrně vážný problém se zajištěním výroby osiv pro rok 2024. Nárůst realizačních cen ko-

modit, nárůst cen energií, hnojiv a POR spolu s rizikovostí výroby osiva způsobují nezájem o jeho výrobu. Nejvíce se to týká osiva zeleniny, obecně drobných osiv, jako jsou trávy a jeteloviny, ale také kukuřice polní a cukrové.

Tento trend není jen u nás v České republice, ale je celoevropský. Reálně existuje riziko, že pro jaro 2024 nebude všeho osiva dostatek. A nebude ho zřejmě možné ani dovézt. Z tohoto pohledu je stále více aktuální zajištění domácí produkce a soběstačnosti ve výrobě osiva. V blízké budoucnosti to může být jeden z podstatných prvků zajištění potravinové bezpečnosti České republiky.

Ing. Klička: Zvyšuje se množství sadby brambor z dovozu, takže

je velmi pravděpodobné, že případné výpadky produkce nahradí dovozy. Bohužel pro zemědělce zpravidla vždy za vyšší ceny.

• Lze chápat z předcházející odpovědi, že ČR není ani zdaleka soběstačná v produkci osiv a sadby? Která osiva plodin zajišťují semenáři v dostatečném množství v tuzemsku? U kterých plodin je situace

v zajištění osiva zvláště nepříznivá? Bude pro zemědělce letos dostatek sadby brambor?

Ing. Kulas: ČR není soběstačná v produkci celého sortimentu osiv a sadby, naopak je závislá na dovozech ze zahraničí. U některých významných plodin, jako jsou cukrovka, řepka, slunečnice a kukuřice, je tato závislost 90 až 100%.

V dostatečném množství jsou zatím zajiště-

na osiva obilovin, která mají relativně jednodušší technologii pěstování a nižší závislost na klimatických podmínkách. Naopak začínají chybět osiva jetelovin, trav, hořčice, svazenky a dalších druhů potřebných pro plnění nových dotačních titulů Strategického plánu společné zemědělské politiky na období 2023 až 2027.

Ing. Klička: Vzhledem k rychlejšímu poklesu množitelských ploch sadby brambor, než je tomu u produkčních ploch, vzrůstá potřeba dovozu. V současnosti se

dováží zhruba 15 až 20 % sadby ze zahraničí. Nejvíce sadbových brambor se dováží z bramborařsky silných zemí jako Německo a Nizozemsko.

• Bude dostatek osiv v návaznosti na plnění dotačních titulů daných společnou zemědělskou politikou? Jaká osiva polních plodin s těmito finančními podporami souvisí?

Ing. Děd: Nová úprava dotačních titulů bude mít vliv na zvýšenou potřebu některých osiv. O která z nich bude největší zájem, se ukáže až v průběhu let 2023 a zejména 2024. Všeobecně se tento problém týká travních druhů a z velké části i jetelovin.

V jejich případě i u výroby meziplodin budou limitujícím problémem nároky na pracnost a spotřebu energií (dosoušení, obtížnější čištění) a u brukvovitých meziplodin i hledání množitelských ploch s tříletým odstupem od brukvovitých předplodin.

Zásadní překážkou budou nová omezení týkající se použití přípravků na ochranu rostlin v semenářských porostech. Největší problémy očekáváme u množení trav, některých jetelovin, ředkve olejné, luskovin (vikve, bobu setého) a bylin.

• Jak se vyvíjí výměra jetelovin a trav pěstovaných na semeno a jakého objemu dosahuje produkce certifikovaného osiva? Kolik pěstují naši travičníři v současnosti druhů trav na semeno a kolik druhů jetelovin? Je semenářství pícnin náročné?

Ing. Horká: Výměra osiv jetelovin v roce 2021 dosáhla 14 094 hektarů, přihlášené množitelské plochy v roce 2022 naznačují její snížení o více než 900 ha na 13 183 ha. Spektrum pěstovaných druhů je dlouhodobě stabilní, v roce 2021 to bylo 10 druhů a 85 odrůd, rozhodujícími druhy jsou jetel luční, jetel nachový a vjetěška setá (jejich podíl činí více než 99 %). Produkce certifikovaného osiva jetelovin byla v roce 2021 v celkovém objemu 4835 tun.

Ing. Ladislav Kulas,
člen představenstva
ČMŠSA.

Vývoj uznaného osiva v ČR v letech 2019 až 2021

Rok	Uznané osivo (t)							Sadba brambor
	Obilniny	Kukuřice	Trávy	Luskoviny	Jeteloviny	Olejniny a prádlné rostliny	Celkem	
2019	171 444	1 045	6 721	13 546	5 286	7 585	205 626	55 315
2020	172 937	1 291	5 436	17 363	3 882	6 448	207 396	57 015
2021	171 358	1 744	7 636	20 008	4 835	10 031	215 661	52 742

Zdroj: ÚKZÚZ, Výroční zpráva za sklizňový rok 2021

Ing. Vladislav Klička,
člen představenstva
ČMŠSA.

Pokud jde o charakteristiku současného travního semenářství, výměra osiv byla v roce 2021 asi 10 000 ha, přihlášené množitelké plochy v roce 2022 naznačují přibližně stejnou plochu. Spektrum pěstovaných druhů se pohybuje kolem dvaceti a rozhodujícími druhy jsou jílky, které tvoří 48 % ploch v roce 2022 (4605 ha).

Další majoritním druhem jsou kostřavy se zastoupením na 2550 hektarů (26 % ploch). Využívá se více než 200 odrůd trav. Produkce certifikovaného osiva trav v roce 2021 činila 7685 tun. Semenářství trav dlouhodobě stagnuje. Od roku 2006 – 2008, kdy byla pěstební plocha téměř dvojnásobná, klesla nyní na polovinu. Největším současným problémem je najít nového množitele.

Ing. Doleček: Semenářství pícnin patří mezi časově velice náročné, většina druhů se seje do podsevu krycí plodiny a následně sklízí i více sklizňových let. Jsou zde podstatně vyšší požadavky jak na odbornost, tak na technické zabezpečení, což činí výrobu těchto osiv nákladnější. I přes pozitivní pěstování pícnin, jsou to výborné předplodiny, působí protierozně a jeteloviny zásobují půdu vzdušným dusíkem.

Semenářství se v konkurenci s ostatními plodinami nevyplácí. Chybí přímá podpora produkce – například zařazení trav na semeno do citlivých komodit. Je zde také podstatně větší rizikost výroby, protože je minimum povolených přípravků na ochranu rostlin a u jetelovin je aktuálně nejistota se zajištěním desikantu pro před sklizňové ošetření.

V budoucnu budeme více odkázáni na dovozy těchto druhů. A jak se již historicky několikrát prokázalo, po ukončení tuzemské

výroby některých osiv se ceny dovozů zvýšily.

• V posledních měsících rostou ceny v souvislosti s růstem cen energií snad všech produktů. Jak stoupají ceny osiv, o kolik procent se zvýšila cena osiva u druhů zemědělských plodin?

Ing. Doleček: Základní vliv na ceny osiv mají ceny jednotlivých komodit. Nárůst cen energií byl u většiny semenářských firem výrazný, protože musely nakupovat elektřinu a plyn za spotové ceny. A především nároky na sušení plynem vedly až ke 100% zvýšení ceny této operace. Většina semenářských firem se také potýká s nedostatkem kvalifikovaných zaměstnanců, kteří jsou potřeba pro specifickou činnost obsluhy čisticích strojů. Ty jsou v řadě případů řízeny počítači a rostou nároky na mzdy. Ceny mořidel narostly meziročně o 15 až 20 procent.

Jestliže cena pšenice narostla po sklizni 2022 o více než 40 %, cena certifikovaného osiva ozimé pšenice se zvýšila asi o 30 %. Ceny komodit jarních druhů zaznamenaly pokles, proto také ceny dru-

Ing. Vlasta Horká,
výkonná ředitelka
ČMŠSA.

Po zákazu používání účinné látky metalaxyl do fungicidních mořidel se zúžil spektrum pro ošetření osiva mnohých plodin jako například hrachu, fazolu a řady zelenin. Snímek zachycuje hrách polní.

hů pro jarní osev jsou jen o 15 až 20 % vyšší oproti minulému roku.

Ing. Klička: Cena sadbových brambor se pravděpodobně meziročně zvýší o 20 až 24 %. Důvodem růstu cen je letošní menší produkce všech směrů brambor v celé Evropě a zvýšené náklady na výrobu sadby, hlavně z důvodu dražších energií.

• Mělo by být možné na evropské úrovni patentovat produkty NBT? Jak a v čem jsou nové šlechtitelské techniky NBT přínosné? Jaký názor je na produkty těchto NBT technik na evropské úrovni a jaký na úrovni ČMŠSA? Jsou produkty NBT technik posuzované jako GMO nebo jako non-GMO?

Dr. Ing. Sedláček: V médiích nejen odborných probíhá mohutná kampaň připomínající předvolební sliby. Možnost využití NBT pěstiteli údajně umožní naplnění cílů EU ve snižování spotřeby pesticidů a hnojiv. Zkušenosti ze zemí s ploš-

ným využitím GMO plodin však hovoří spíše o opaku. Tím zároveň odpovídám na dotaz, zda produkty NBT jsou či nejsou GMO.

Současná kampaň směřuje k podpoře vyjmutí NBT z posuzování podle legislativy pro GMO. Dlouhodobý postoj ČMŠSA je v souladu s přírodou, podle našeho názoru jsou tyto metody pouze člověkem objevenými schopnostmi přírody, běžné se dějí po tisících let. Jejich zařazení jako GMO tedy nedává smysl.

Mimochodem odlišnost přirozeného a umělého původu u změn provedených těmito metodami je velmi problematická. Důvodem kampaně ale není změna v posuzování těchto metod, nýbrž snaha produkty těchto metod patentovat. Evropské zvyklosti jak v justici, legislativě, tak v ochraně práv k odrůdám jsou odlišné od situace v USA či Rusku.

Pokud se nadnárodním koncernům podaří prosadit patentování produktů NBT (v podstatě přirozených procesů), bude to mít obrovské negativní dopady nejen na malé šlechtitelské firmy, ale na celé zemědělství. Ve šlechtění to povede k monopolizaci odvětví, komplikovaně dostupnost zdrojů sniží přínos šlechtění celé společnosti a zemědělci zaplatí mnohem vyšší ceny za osiva.

O zániku pěstitelské výjimky, tedy možnosti výroby farmářských osiv, nebudu hovořit, to bude automatické a právníky tvrdě vymáháno. Když to shrnu, vyjmutí NBT z posuzování jako GMO může být přínosem, ale ne zázrakem. Pokud ale nezabráníme patentování produktů těchto metod, sami si vytvoříme další obrovský problém.

• Zákaz v oblasti účinných látek včetně mořidel a desikantů důležitých pro semenářství způsobuje problémy zemědělcům, ale i semenářům a šlechtitelům. Jsou zákazy vybraných účinných látek uvážené a přinášejí užitek? Je za zakázané účinné látky náhrada?

Ing. Prášil: Tato otázka je nyní více než aktuální. Začneme tolik skloňovaným insekticidním mořením. Po zákazu moření osiva neonicotinoidy v roce 2017 bez adekvátní náhrady řešila řada zemí, včetně České republiky, tuto situaci mimořádnými povoleními pro ošetření osiv cukrovky, slunečnice a máku.

Soudní dvůr EU však 19. 1. 2023 rozhodl, že členské státy nemo-

hou vydávat mimořádná povolení pro použití zakázaných neonikotinoidů na ošetření semen cukrové řepy. Rozhodnutí se týkalo šesti nedávno vydaných mimořádných povolení v Belgii, o jejichž anulaci požádaly organizace Pesticide Action Network (PAN) a Nature & Progrès Belgique u belgického správního soudu.

Případ byl následně postoupen Soudnímu dvoru EU, který rozhodl, že ošetření osiv nespadá mezi nouzové situace pro ochranu rostlin a vyzval všechny členské státy k využití jakýchkoli jiných metod ochrany rostlin před chemickými. Prakticky to znamená, že v budoucnosti končí možnost používání insekticidního ošetření osiva, což bude znamenat omezení výroby plodin, jako jsou cukrovka, mák a slunečnice.

A jen doplním, že zákaz insekticidního ošetřování řepky znamenal nárůst foliární aplikace 2,7krát. Jak jsem již uvedl, moření osiva neonikotinoidy bylo zakázáno již před šesti lety a doposud není žádná adekvátní náhrada a ani žádná alternativa se v dohledné době neočekává.

Podobně neradostná situace je i u fungicidních mořidel, především u širokospektrálních látek typu thiram, iprodione, které byly zakázány a účinná látka metalaxyl-M nemá prodloužené povolení. A opět platí, že za výše uvedené není adekvátní náhrada. Moření osiva účinnou látkou metalaxyl-M bylo také v minulém roce řešeno pro jaro 2023 mimořádným povolením.

Nyní, na základě rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie již další nařízení k povolení přípravku s účinnou látkou metalaxyl-M v mimořádných stavech nebude být moci vydáno. Nynější nařízení platí od 27. 1. do 26. 5. 2023 a tím možnost mořit a vysévat osivo přípravkem s účinnou látkou metalaxyl-M definitivně končí bez jakékoli adekvátní náhrady.

Prakticky to znamená, že po zakazu používání účinné látky metalaxyl-M pro moření nebude čím ošetřit osivo mnohých plodin jako například hrachu, fazolu a řady zelenin. Paradoxně při tom zůstane možnost využívat metalaxyl-M pro foliární aplikace. Při fungicidním moření přitom často jde o gramy účinných látek na hektar oproti kilogramům při foliárních aplikacích.

Další POR důležitým pro výrobu některých osiv jsou desikan-

ty. Zde byla před třemi lety zakázána účinná látka diquat. ČMŠSA se spolu s Českým bramborářským svazem, Asociací pěstitelů a zpracovatelů luskovin (APZL) a zejména ve spolupráci se Spolkem pěstitelů travních a jetelových semen (SPTJS) podařilo i pro rok 2023 vyjednat národní mimořádné povolení pro aplikaci desikantu s účinnou látkou diquat.

Jsmo rádi, že se to podařilo, ale je to krátkodobé řešení pouze na letošní rok. Ve spolupráci s výzkumem byly testovány desítky potenciálních desikantů, včetně registrovaného přípravku Kabuki. Je ale nutné říct, že žádná z testovaných kombinací nedosáhla účinnosti diquatu. Je to výzva pro výzkum, ale především pro chemické firmy. Podle našich informa-

cí víme, že v dohledné době není k registraci připravená žádná adekvátní náhrada.

Zákaz chemických přípravků pro semenářství je opravdu velkým problémem a u některých plodin se může stát, že bez včasné aplikované desikace (diquat) nebude možné většinu porostů vůbec sklídit. I tento fakt snižuje zájem zemědělské veřejnosti o výrobu osiva. Přitom zdravé osivo je základem pro pěstitelské úspěchy a navíc mnohdy umožní snížení používání POR při produkci.

Osivařský sektor v celé EU se stále snaží, aby bylo možné ponechat možnost používání některých účinných látek jen pro výrobu osiva. Zatím zcela bezvýsledně. Přitom plochy na výrobu osiva jsou jen zlomkem celkové zemědělské produkce.

• Jak vidíte budoucnost českého semenářství a šlechtitelství?

Dr. Ing. Sedláček: Šlechtění je v EU v podstatě poslední významný faktor pomáhající zemědělství v jeho hlavním úkolu – uživit obyvatelstvo. Nezávislé studie hovoří jasně, tři čtvrtiny růstu efektivity tvoří šlechtění, zbytek zahrnuje hnojení, pesticidy, technologie a další.

Budoucnost šlechtění a semenářství v ČR, to je těžká otázka. Pro šlechtění se podmínky dlouhodobě zhoršují, fungující systém je dlouhodobě pod silným tlakem z mnoha stran. Přesto si zatím vede velmi dobře a v řadě oblastí jsme na absolutní světové špičce.

Semenářství je velmi aktivní, v rámci evropských zemí jsme obchodně velmi vyspělou zemí, a to i díky vynikající kvalitě, kterou umíme nabídnout. K tomu ale potřebujeme spolupráci zemědělské praxe, kde zejména kvůli nedostatku vzdělaných lidí klesá zájem o množení, zejména technologicky náročnějších druhů.

Dalším problémem v ČR jsou nízké investice do nákupu technologií v semenářství, zatímco v jiných zemích je běžná podpora těchto investic, u nás nic takového neexistuje a investice do sektoru se neustále zdražují.

Obecně je sektor šlechtění a semenářství velmi aktivní a výkonný, zemědělci se mohou spolehnout na dostupnost toho nejlepšího jak po stránce genetiky, tak biologické kvality.

*Eva Kořínková Seifertová,
spolupracovnice redakce
Foto ČMŠSA*

Plodinou s největším zastoupením množitelských ploch v ČR je ozimá pšenice, vloni zaujímala necelých 27 tisíc hektarů.

Každý zodpovědný stát si uvědomuje, že šlechtění a semenářství jsou základem pro výrobu zdravých a dostupných potravin pro jeho obyvatelstvo. Na snímku jsou šlechtitelské parcelky ozimé pšenice.

Nová úprava dotačních titulů bude mít vliv na zvýšenou potřebu některých osiv. Všeobecně se tento problém týká travních druhů a z velké části i jetelovin. Na snímku je porost jetele inkarnátu.